

Ks. Ambroży Skorupa

OBOWIĄZKI WYŻSZEGO PRZEŁOŻONEGO ZAKONNEGO W PROCEDURZE WYDALENIA Z INSTYTUTU

Problematyka zachowania dyscypliny w instytutach zakonnych jest sprawą bardzo istotną. Najwyższa władza kościelna powierza przełożonym zakonnym pewne obowiązki w zakresie troski o dyscyplinę zakonną, wyposaża w odpowiednie możliwości a zarazem upoważnia do podjęcia decyzji o charakterze karnym. Podejmowanie takich kroków przez przełożonych zakonnych, zgodnie z przepisami prawa może być obligatoryjne oraz fakultatywne. Do zadań, obligatoryjnych zaliczamy: obowiązek zebrania dowodów stwierdzających wydalenie *ipso facto*¹ oraz przeprowadzenie procesu w sprawie wydalenia obligatoryjnego². Jeśli natomiast zaistniałaby potrzeba wydalenia fakultatywnego, wówczas także obowiązek przeprowadzenia procesu spoczywa na wyższym przełożonym.

Wydalenie *ipso facto*

Wydalenie z instytutu zakonnego *ipso facto* jest karą za popełnione przestępstwa o których w kan. 694§1. W przypadkach notorycznego odstąpienia od wiary katolickiej i zawarcia lub usiłowania zawarcia małżeństwa, nawet tylko cywilnego, wyższy przełożony zakonny jest zobowiązany do podjęcia działań zmierzających do ustalenia zaistniałych faktów i wydania dokumentu stwierdzającego wydalenie z instytutu. Zebranie tych dowodów spoczywa na przełożonym wyższym³. Jeśli więc

¹ Kan. 694 § 2.

² Kan. 697.

³ Kan. 620: Do wyższych przełożonych zalicza się tych, którzy kierują całym

instytut jest podzielony na prowincje to wystarczy stwierdzenie faktu przez przełożonego prowincji i przekazanie prawnej informacji o wydaleniu.

Wydalenie obligatoryjne

Procedura wydalenia obligatoryjnego zawiera w sobie cały szereg obowiązków. Fakt popełnienia przestępstw⁴, za które członek instytutu zakonnego powinien być wydalony zobowiązuje wyższego przełożonego do stwierdzenia faktu popełnienia przestępstwa i poczytalności sprawcy, zebrania dowodów i udokumentowania ich z udziałem notariusza⁵. Zebraną dokumentację należy przesłać do najwyższego przełożonego, który podejmuje kolegalne, wraz ze swoją radą decyzję o wydaleniu⁶. Ta decyzja powinna być potwierdzona dekretem, który staje się ważny po jego zatwierdzeniu przez Stolicę Apostolską⁷. Dopiero po zatwierdzeniu go przez Stolicę Apostolską należy ten dekret przedstawić zainteresowanemu, który ma prawo do obrony zgodnie z przepisami prawa⁸.

Wydalenie fakultatywne

W kwestii wydalenia fakultatywnego kompetencje także przyznaje prawodawca wyższym przełożonym zakonnym. Sama procedura jest analogiczna do tej, która została ukazana w okolicznościach wydalenia obligatoryjnego. Chodzi jednak o to w jakich

instytutem lub jego prowincją, czy inną zrównaną w nią częścią lub domem niezależnym....

⁴ Kan. 695 § 1 wskazuje na przestępstwa przeciwko życiu i wolności człowieka z kan. 1397, 1398, przestępstwa przeciwko szóstemu przykazaniu dekalogu z kan. 1395.

⁵ Kan. 695 § 2.

⁶ Kan. 699 § 1.

⁷ PCCICAI. Responsiones I et II martii 1986: D. Utrum decretum dimissionis iuxta can. 700 CIC a Moderatore Supremo polatum dimissio notificandum sit ante Sanctae Sedis confirmationem, aut post eiusdem confirmacionem.

R. Negative ad primam partem; affirmative ad alteram. AAS 78 : 1986 1323.

⁸ Kan. 698.

sytuacjach przełożony powinien reagować a ma także kompetencji do zastosowania tak surowej kary, jaką jest wydalenie z instytutu zakonnego. Szczegółowo te okoliczności są wyliczone w kan. 696 – *habitualne zaniedbywanie obowiązków życia konsekrowanego; powtarzające się naruszanie świętych wieżów, uporczywe nieposłuszeństwo prawnym nakazom przełożonych w poważnej materii; wielkie zgorzienie wskutek zawinionego zachowania się członka; uporczywe podtrzymywanie ideologii potępionych przez Urząd Nauczycielski Kościoła; publiczne przyjęcie ideologii przepojonych materializmem i ateizmem; bezprawna nieobecność, o której mowa w kan. 665 § 2 trwająca pół roku; inne podobne poważne przyczyny, określone ewentualnie własnym prawem instytutu*. Trzeba zaznaczyć, iż prawo własne może zawierać także inne przestępstwa. To jednak jest rzeczą istotną, aby w przypadkach, które dotyczyłyby procesów wieczystych byłyby to przyczyny równie poważne, jak te, wyliczone powyżej i określone. Tak więc, z jednej strony mamy do czynienia z przyznaniem pewnych kompetencji wyższym przełożonym zakonnym, z drugiej zaś ograniczenie tych możliwości do przyczyn określonych ewentualnie w prawie własnym. Przełożony zakonny nie może dowolnie określać przestępstw, za które proces wieczysty może być wydalony. Nawet, gdyby te przyczyny nie były określone w prawie własnym, muszą one być podobnie poważne jak te, które są wyliczone w prawie powszechnym czy własnym.

Decyzja o wydaleniu

Nakładanie kar w Kościele może mieć miejsce drogą administracyjną lub drogą sądową⁹. W KPK 1983 nie ma mowy o trybunale zakonnym. Decyzję podejmuje przełożony generalny kolegialnie wraz

⁹ Kan. 1341.

z udziałem rady. Rodzi się więc pytanie o rolę przełożonego najwyższego i jego rady, czy w sytuacji podejmowania o wydaleniu członka z instytutu nie stanowią faktycznego trybunału. Taki wniosek można poprzeć pewnymi analogiami, jakie zachodzą pomiędzy składem trybunału kolegialnego zgodnie z kan. 1425 i 1426 a przełożonego i jego rady kan. 699. W tym drugim przypadku jest wyraźnie ustalony skład. Udział przełożonego najwyższego wydaje się być konieczny do ważności takiej decyzji, jak również odpowiednia, minimalna liczba radnych. Ten udział radnych może być analogiczny do udziału sędziów w dyskusji¹⁰. Każdy z radnych ma prawo do przedstawienia swojej opinii na temat, co może stanowić pewną analogię do dyskusji sędziów¹¹. Wydaje się za zasadne, żeby ewentualne opinie przeciwne wydaniu dekretu o wydaleniu zostały także przedstawione Stolicy Apostolskiej¹². Sama decyzja zostaje podjęta kolegialnie w tajnym głosowaniu, podobnie jak głosowanie kolegium sędziowskiego¹³. Przełożony najwyższy zobowiązany jest uczestniczyć i głosować ale jego głos jest głosem członka kolegium. Na podstawie przytoczonych wyżej argumentów można więc stwierdzić, iż procedura wydalenia z instytutu jest w niektórych miejscach podobna do procedury działania trybunału kościelnego.

Jednak następne etapy ujawniają już pewne różnice. Kara nałożona przez trybunał staje się prawomocna i oskarżonemu przysługuje prawo apelacji¹⁴. Sam wyrok nie wymaga niczyjej akceptacji¹⁵. W przypadku podjęcie decyzji o wydaleniu z instytutu zakonnego do ważności wymagana jest aprobatą za strony Stolicy

¹⁰ Kan. 1609.

¹¹ Kan. 1609 § 2.

¹² Kan. 1609 § 4.

¹³ Kan. 1426.

¹⁴ Kan. 1628.

¹⁵ Kan. 1641.

Apostolskiej w przypadku instytutu na prawie papieskim lub biskupa diecezjalnego w przypadku instytutu na prawie diecezjalnym. Ze strony Stolicy Apostolskiej takiej aprobaty dokonuje Kongregacja Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, a więc dykasteria o charakterze administracyjnym a nie sądowym. Nie jest też wyraźnie powiedziane w KPK 1983 o prawie do rekursu od dekretu z wydalającego potwierdzonego przez Stolicę Apostolską. Z takiego prawa do rekursu oskarżony może skorzystać wysyłając ją do Kongregacji, która potwierdziła dekret wydalający wydany przez najwyższego przełożonego¹⁶. Jeżeli natomiast oskarżony czuje się pokrzywdzony decyzją Kongregacji Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, może wnieść rekurs do II sekcji Sygnatury Apostolskiej¹⁷. Bowiern sama decyzja o wydaleniu członka z instytutu powinna być potwierdzona dekretem. Tutaj mamy do czynienia z kolejną różnicą pomiędzy decyzją trybunału sądowego a decyzją administracyjną. Praca trybunału jest potwierdzona wyrokiem¹⁸, natomiast decyzja przełożonego i jego rady jest potwierdzona dekretem. Także potwierdzenie tegoż dekretu ze strony Stolicy Apostolskiej jest wyrażone dekretem.

Wydalenie z instytutu jako kara kościelna

Wydalenie z instytutu zakonnego jest karą kościelną¹⁹. Na podstawie kan.1336 § 1 można określić że jest to kara ekspiacyjna,

¹⁶ PCCICAI. Responiones I et II martii 1986: D. Utrum autoritas competens ad recipiendum recursum in suspensivo contra sodalis dimissionem sit Congregatio pro Religiosis et Institutis Saecularibus, quae decreto confirmavit, aut Supremum Signaturae Apostolicae Tribunal.

R. Affirmative ad primam partem; negative ad alteram. AAS 78 : 1986 1323.

¹⁷ J. Krukowski, *Administracja w Kościele*, Lublin 1983, s. 219-223.

¹⁸ Kan. 1607.

¹⁹ F. J. Egaña, *Dimissione dall'istituto religioso*. in NDDC C. Salvador, V. de Paolis. G. Girlanda. Milano 1993 s. 345.

określona. Jej skutkiem może być zakaz przebywania na terenie domu zakonnego. Gorsząca postawa zakonnika, popełnienie przestępstw, za które został wydalony z instytutu wydają się uniemożliwiać pobyt prawnie wydalonego zakonnika w domu zakonnym. Skutkiem dekretu wydalającego jest ustanie wszystkich obowiązków wynikających z profesji zakonnej²⁰. Jest to więc kara nałożona na stałe. Kary wiążące na stałe można wydawać tylko wyrokiem²¹. Kan.699 mówi wyraźnie, że przełożony generalny wydaje dekret wydalający (*decretum dimissionis ferat*). Właśnie ten problem nasuwa pewne wątpliwości, bowiem wychodzi na to, iż kara wydalenia z instytutu może być nałożona dekretem. Skąd bierze się ta odrębność w prawie zakonnym w relacji do kościelnego prawa karnego. Wydaje się, iż sprawa procedury wydalenia z instytutu zakonnego została zachowana zgodnie z CIC 1917²². Tam również była mowa o dekrecie wydalającym z instytutu zakonnego. W związku z tym uzasadnienie powyższych wątpliwości można znaleźć w historii i praktyce wydalenia z instytutu. Istotne w tej sprawie jest zachowanie udziału kolegium – najwyższego przełożonego i jego rady oraz potwierdzenia dekretu wydalającego przez Stolicę Apostolską. Zostają zachowane główne wymagania dotyczące nakładania kar, a więc upomnienie kanoniczne, prawo oskarżonego do obrony, obowiązek prawnego udowodnienia faktów, dyskusja i kolegialne podjęcie decyzji oraz potwierdzenie dekretu wydalającego przez Stolicę Apostolską. Wobec wyżej wymienionych argumentów procedura nałożenie kary wydalenia z instytutu zakonnego nie narusza zasady sprawiedliwości, słuszności i miłości.

²⁰ Kan. 701.

²¹ Kan. 1342 § 2.

²² CIC 1917 can. 650 §§1 et 2; can. 655 § 1; can. 665; can. 666.